

Türkiye Yükseköğretiminin Küreselleşme Boyutunun Yeterlikler Çerçevesinde İncelenmesi

Şeyda Yılmaz

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi

seydayilmaz134@gmail.com, ORCID:0000-0001-8013-7995

Özet

Türkiye'nin genç, dinamik ve enerjik nüfusunun en az yarım yüzyıl süre ile istikrarlı bir düzeyde kalacağı ön görünmektedir. Buradan hareket ile yükseköğretime dönük talebin ilerleyen dönemde devamlı surette artacağı tespitinde bulunulabilir. Bu durumsa yükseköğretim sistemini daha hareketli hâle getirip dünyanın geri kalanıyla etkileşimsel bir forma kavuşturabilir. Yükseköğretim sistemini yeterlikler çerçevesinde ülkemiz bağlamında bu çalışmada incelemenin mevcut araştırmaları bu yönden değerli hale getireceği öngörülmektedir. Türkiye'nin akademik sahada güçlenmesi, küresel ve bölgesel konumuna katkı sunacağı, yükseköğretim düşüncesinin zenginliğine katkı sağlayacağı ve üniversitelerin araştırma ve öğrenim kalite ve kapasitesinin artmasını etkileyeceği için yükseköğretim sisteminin yeterlikler çerçevesinde gelişimi oldukça önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Akademik Gelişim, Yeterlikler Çerçevesi

Examination of the General Situation of Higher Education in Turkey within the Framework of Qualifications

Abstract

It seems that the young, dynamic and energetic population of Turkey will remain at a stable level for at least half a century. From this point of view, it can be determined that the demand for higher education will increase continuously in the coming period. This situation can make the higher education system more mobile and achieve an interactive form with the rest of the world. It is expected that the examination of the higher education system in the context of qualifications in the context of our country in this study will make the existing research valuable in this respect. Turkey in the academic field in strengthening global and regional position that will contribute to the university research and contribute to the richness of the idea of higher education and quality of education and the qualifications framework for the higher education system affect the development of the capacity increase is very important.

Key Words: Higher Education, Academic Development, Qualifications Framework

GİRİŞ

Bilgiye verilen değer çağdaş topluluklarda ön plana çıkan gerçeklik olsa da insan var oluşundan bu yana bilgiye ehemmiyet vermiştir. İslamiyet'te ilim Çin'de dahi olsa giderek alın düsturu bin beş yüz sene evvel dahi bilgiye verilen önemi göstermektedir. Bilginin toplulukta işlevini yadsıma mümkün değildir (Özer, 2020: 33).

Endüstri, ziraat ve bilişimsel devrimler yolu ile insanları ilkel topluluklardan çağdaş topluluklara taşıyan ana itici güç bilgi hep olmuştur. Bilgiye verilen ehemmiyet, insanların ilkçağlardan bu yana sınırlar tanımadan bilgiyi aramasına sebep olmuştur. Bu manada, eğitimin doğası içinde öğrenci ve öğretim elemanı dolaşimleri hep olagelmıştır (Günay, 2015: 28).

Aydınlanma çağının getirdiği milliyetçilik akımı ve ulusdevlet kavrayışı bu tarihî gerçeğe sekteler vurmuş gibi gözükse de yirminci yüzyıl siyasî konjonktüründe yaşanan gelişmeler ile son zamanda eğitimin evrensel özüne dönülmüştür (Özer, 2020: 36).

Bu gelişmede ulaşım, iletişim, bilişim sahasında yaşanan son dönemdeki teknoloji ilerlemelerin McLuhan'ın deyimi ile dünyayı küresel köye, insanıysa Toffler'in deyimiyle modül insana çevirmesinin çok mühim yeri vardır (Al, 2014: 21).

Türkiye Yükseköğretiminin Küreselleşme Boyutunun Yeterlikler Çerçevesinde İncelenmesi

Küreselleşme yükseköğretimde evrenselleşmenin özünü teşkil eden öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğini hızlandırarak sayıca arttırdığı gibi eğitim ve araştırma sahalarında yükseköğretim kurumları arasında iş birlikleri kurmalarının da yolunu açmıştır (Al, 2014: 21).

Küreselleşmenin ehemmiyet kazanmasıyla beraber literatürde bu hususta sistematik ve bilimsel çalışmalar da yapılmaya başlamıştır. Bunun ile beraber, literatürde yazarlar arasında küreselleşmenin adlandırılması hususunda fikir birliğinin olmadığı görülmektedir (Göver, 2018: 8).

1980'li senelerde alanyazında mukayeseli öğrenim, evrensel öğrenim ve çokkültürlü öğrenim; 2000'li senelerdeyse ulus ötesi eğitim, sınırları olmayan eğitim ve sınırötesi eğitim olarak adlandırılan küreselleşmeyi kıyı ötesi eğitim, kültürler arası eğitim, yurtdışı eğitim gibi kavramlarla da adlandırılmıştır (Hoştut, 2018: 243).

Yazarlar arasında diğer bir anlaşmazlık da eğitimde küreselleşmeyle ne anlatılmak istenildiğidir. Küreselleşme kimisine göre öğrenci ve öğretim elemanı değişimleri, uluslararası iş birlikleri; kimisine göre üniversitenin diğer bir ülkede kampus açıp orada uzaktan eğitim, yerinde eğitim yolu ile hizmet sunmasıdır (Göver, 2018: 6).

Küreselleşmenin yazarlar tarafından değişik algılandığı ve genelde kültür farklılıklarına, bilim toplulukları arasındaki iş birliklerine, insanlığın çıkarları ve değişen müfredat kavrayışına vurgu yaptıkları görülmektedir. Fakat tanımdaki bu farklılıklar normal. Çünkü küreselleşme dinamik bir gerçektir (Al, 2014: 29).

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNİN GENEL DURUMU

Türkiye, Avrupa yükseköğretim alanının doğu bölümünde yer alan ve en büyük yükseköğretim yapılarından birisi konumundadır. 2018-2019 akademi yılındaki bulgular çerçevesinde ülkemizdeki üniversite kuruluşlarında kaydı bulunan öğrencilerin sayısı 8.235.507'dir.

Mukayese yapma amacıyla belirtme gerekir ise, 2010-2011 akademi yılındaki sayı 3.776.312'ydi (YÖK, 2018: 17-18).

Türkiye'de yükseköğretim kayıtlı olan öğrencilerin sayısındaki artışın üniversite kurumları sayısına yansımadağı görülmektedir. Buradan hareket ile son dönemlerde yüksek öğretim kurumundan ziyade yüksek öğretim kurumunda bulunan program kontenjanında artışlar yakalandığı görülmektedir (Göver, 2018: 39).

Ülkemizde üniversitelerden sorumlu en önemli kuruluş Yükseköğretim Kurulu'dur (YÖK). Bu kuruluş idarî ve ekonomi hususlarında koordine edici ve karar vericidir. Bunlar arasında öğrenci alımı, akademi personellerin atanması ve görevlerinden alınması, üniversite bütçesinin yönetimi ve disiplin işlemi gibi hususlar yer almaktadır.

Türkiye'de yükseköğretimden sorumlu diğer kurumlarsa kısaca ÜAK şeklinde ifade edilen Üniversitelerarası Kurul'dur, ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) da bu konuda sorumludur. Üniversitelerarası Kurul'un görevi daha ziyade eğitim ve araştırma merkezliyen Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda sınırlı ölçüde etkisi vardır (YÖK, 2018: 29).

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNİN KÜRESELLEŞMESİ

Son dönemlerde yaşanan sosyal, siyasal, teknoloji ve bilimsel gelişme ve ilerlemeler küreselleşmeyle birlikte hususiyetle yükseköğretimde yeni yönelimleri beraberinde getirmiştir. Bu yönelim durumları bazen ekonomi sebeplerden bazen de siyasal sebeplerden dolayı ivme kazanarak ilerlemiştir.

Ülkelerin siyasaldaki değişiklikleri ve küresel ekonomi eğilim ve yönelimler devletleri bir arada hareket eder hâle getirmiştir. Yeni ekonomi siyasal ve uygulamasını geniş kesimlere yayılmasını sağlayacak uzun ölçekli pazarlar oluşturmak ihtiyacı doğmuştur (Al, 2014: 39).

Yükseköğretimdeki ihtiyaçlar ilk kez 1998'de Sorbon Bildirgesi'yle ortaya çıkmış, daha sonrasında 1999'da Bolonya Bildirgesi'yle resmîyete kavuşmuş ve Bolonya Süreci'yle isimlendirilmiştir. Sırası ile Prag (2000), Berlin (2002), Bergen (2004), Londra (2006), Leuven (2008) ve Budapeşte ile Viyana (2010) Bildirgesiyle kapsamlar genişletilmiştir.

Son olarak 2011'de Kazakistan'ın katılımıyla kırk yedi üyeli yapıya ulaşan süreç, bundan sonra Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) adı ile anılmıştır (YÖK, 2018: 44-45).

Türkiye yükseköğretiminin küreselleşmesi çabasında AYA'nın aracılığıyla yapılan faaliyetlerin kapsamının yeterinde geniş olduğu görülmektedir.

AYA'yla alakalı değişik görüş ve düşünceler olsa da Türkiye'nin yükseköğretiminin bu bütünleşme durumunu tamamlama için bir çok adım attığı bir gerçektir (Olçay, 2015: 47).

Üniversite kurumlarının küreselleşmesi çabasına dönük kavramların yanısıra alanyazında küreselleşmeyle ilgili yaklaşımlar anlamında bir çok kaynak ve veri yer almaktadır. Burada yaklaşımları kavramlardan ayırıcı hususiyetlere bakma yararlı olabilmektedir (Özoğlu, 2017: 86).

Türkiye Yükseköğretiminin Küreselleşme Boyutunun Yeterlikler Çerçevesinde İncelenmesi

Kavramlar gerçekliğin içersinde yer alan hususiyetleri belirtme amacıyla kullanılır iken yaklaşım metotları uygulamalar üzerinde odaklanmakta ve bu çerçeveye oturtulmaktadır. Bozan, kavramı lügat anlamında meydana çıkarma, yaklaşımıysa problemleri çözebilme veya kavramsallığı işleme şekli biçiminde değerlendirmektedir (Bozan, 2019: 50).

Bozan, küreselleşme yaklaşımını iki ayrı kategoriye ayırmıştır: ulusal ve kurumsal. Ulusal yaklaşım program, gerekçe, plansız girişim, politika ve stratejidir.

Program: Hareketlilikler, araştırma-geliştirme programı ve yabancı lisan eğitimlerini içermektedir.

Gerekçe: Rekabetçilik, insan kaynakları^nı geliştirme, strateji ortaklık, gelirler sağlama, ulusun ve kurumun kuruluşu konularını içermektedir.

Plansız Girişim: Yeni fırsatlara yönelik üniversitenin hazırlıklı olması konularını içermektedir.

Politika: Uluslararası ve kültürlerarası boyutun ehemmiyetini vurgulayan politikayla açıklanmasıdır.

Strateji: Ülkelerin gerek kendi içersindeki gerek de küresel sahadaki hedefine ulaşmada ulusal strateji olarak görünmesidir (Bozan, 2019: 57-58).

Bozan'a göre yine küreselleşme yaklaşımının ikincisiyse kurumsal yaklaşımdır. Üniversiteler farklılaştığı oranda değer, öncelik, gerekçe farklılaşmaktadırlar. Bütün söz konusu farklılıklarsa küreselleşmeyle ilgili yaklaşımı etkilemekte ve yönlendirmektedir (Bozan, 2019: 59).

Küreselleşme amacıyla sadece bir tane gerçek yol ve metodun bulunduğu yaklaşımın herkesçe benimsendiği düşüncesi mümkün değildir. Bu manada kurumsal küreselleşme ise etkinlik, sonuç/çıktı, gerekçe, süreçler ve sınır ötesi çalışma şeklinde açıklanmaktadır.

Etkinlik: Küreselleşmenin yurtdışında eğitim alımı, programı, akademi programları, küresel öğrenci, kurum bağlantıları ve ağ, proje ve şube kampusları bakımından açıklanmasıdır.

Sonuç: Küreselleşmenin öğrenci yeterlikleri, profilleri, anlaşma, ortaklık ve proje manasında beklenen sonuç şeklinde algılanmasıdır.

Gerekçe: Üniversite kurumlarının küreselleşmesi çabası etken güçler ve motivasyonlar sağlamakta olan gerekçeye göreceli olarak izah edilmektedir. Söz konusu gerekçe akademi standart, kültür değişiklikleri, değişim programları şeklinde sıralanabilir.

Süreç: Küreselleşme, bir kurumun öğrenmeler, öğretmeler, araştırmaya ve topluluğa hizmet görevine evrensel boyutun entegre edilmesidir.

Sınır Ötesi Çalışma: Küreselleşme eğitim anlayışının birebir, uzaktan eğitim, e öğrenme gibi yöntemler ile sınırötesine taşınması şeklinde tanımlanabilir (Bakkal, 2018: 77-79).

Özer'se üniversitenin küreselleşmesi için dört farklı yaklaşımı önermiştir. Bunlar süreç, hareketlilik, yeterlik ve kurumsal yaklaşımlardır.

Süreç: Küreselleşmeyi üniversite kurumunun temel işlevinden her hangi birine evrensel bir unsurun entegre edilmesi vetiresi olarak kabul etmektedir. Sürecin hususiyetlerini anlatma için içine işlemek, entegre olmak, yayılmak ve dâhil etmek gibi kavramlar kullanılmaktadır.

Bir çok etkinlik, politika ve prosedür süreç yaklaşımının bir parçası şeklinde ifade edilmektedir. Dolayısı ile süreç üniversitede evrensel boyutun sürdürülmesiyle ilgilenmektedir.

Hareketlilik: Küreselleşmeyi eğitim programları, öğretim üyeleri ve öğrenci değişim programı ve teknik iş birlikleri gibi yönlerden tanımlamaktadır.

Yeterlik: Küreselleşmeyi öğrencide, öğretim üyesinde ve başka çalışanda yeni beceri, tutum ve bilgi geliştirme bakımından ele almaktadır. Bu yaklaşımın odağı akademi ve kurumsal etkinlik değil insandır.

Kurumsal: Bu yaklaşımsa, kültürlerarası ve uluslararası bakış açısı ve girişimini destekleyen üniversitede değerler ve kültürler geliştirmeye odaklanır. Bu da onun süreçle yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir (Özer, 2020: 93-94).

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNİN YETERLİKLER ÇERÇEVESİ

Yeterlikler Çerçevesinin amacı, yükseköğretim sisteminden mezun olanların ellerinde bulunduracağı bilgileri, becerileri ve de yetkinlikleri belirleme olan çerçevedir. Bu çerçeveyeyle yükseköğretim, öğrenci ve işverenlere değişik avantaj sağlama amaçlanmıştır.

Yeterliklerle alakalı ilkin 2002'de Berlin Bildirgesi'nde European Framework of Qualifications (Avrupa Yeterlikler Çerçevesi) belirlenilmesi kararlaştırılmıştır. Sonrasındaysa 2005'te Bergen Bildirgesi'yle üye ülkelere ait National Frameworks of Qualifications (Ulusal Yeterlikler Çerçevesi - UYÇ) belirlenilmesi kararlaştırılmıştır.

Türkiye bu manada çalışmalara başlamıştır. İlkin 29.03.2006 tarihli ve 2006/3 sayılı YÖK Başkanlık Kararı'yla bu konuda bir komisyonun kurulması kararlaştırılmıştır (YÖK, 2018: 28-29).

2009'da Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi (The Overarching Frameworks for Qualifications of Europe Higher Educations Area-QF-EHEA) ölçüt tanımlayıcısına koşut ön lisans, lisans ve doktora seviyesi için kazanılması gerekli yeterlikleri, yani Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi'ni oluşturmak için çalışmalara başlanılmıştır (Olçay, 2015: 49).

Türkiye Yükseköğretiminin Küreselleşme Boyutunun Yeterlikler Çerçevesinde İncelenmesi

Neticede Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi kapsamında iki düzeyde yeterlik profilinin olmasına karar verilmiştir. Bu profilin oluşturulmasında birçok kurum ve kuruluş ayrıca önemli bir rol oynamıştır.

Bu profillerin adları Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlikleri ve Yükseköğretim Yeterlikleri şeklinde belirlenilmiştir (Yavuzer, 2016: 71-72).

Bu profilleri aşağıdaki Şekil 1’de görmek mümkündür.

Şekil 1. Türkiye yükseköğretim yeterlikler çerçevesi yeterlik profili

(YÖK, 2021: 31)

Yukarıdaki Şekil 1 irdelenediğinde ortaya çıkan bölümlerle ilgili durum ve ölçütleri şu şekilde ifade etmek mümkündür:

1. Lisans içersinde ve lisansla ilişkilenen bilgi ağırlıklı ön lisans programı
2. Lisans içersinde ve lisansla ilişkilenen uygulamalı ön lisans programı
3. Meslekî yüksek okulları uygulamalı ön lisans programı
4. Bilgi yoğunluklu lisans programı
5. Uygulamalı lisans programı
6. Bilgi yoğunluklu tezsiz ve tezli yüksek lisans programı
7. Uygulamalı tezsiz ve tezli yüksek lisans programı
8. Doktora programı

Ayrıca Şekil 4'ü irdelediğimizde şunları da belirtebiliriz: Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi'nin Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlikleri ve Yükseköğretim Yeterlikleri şeklinde profillere ayrıldığı görünmektedir.

Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlikleri doktora programları olmadan uygulamalı ön lisans, lisans ve yüksek lisans programı olarak üç düzeyden oluşmakta iken; Yükseköğretim Yeterlikleri doktora dahil, bilgi yoğunluklu ön lisans, lisans ve yüksek lisans programı olarak dört düzeyden oluşmaktadır (Biçer, 2018: 153).

a. Kredi Biriktirme ve Transfer

Kredi Biriktirme ve Transfer Bolonya Süreci'yle birlikte diploma programlarının tümünün veya bir kısmının içersindeki ders öğrenme çıktısının gerektirdiği eğitim yüküne göre kredi biriktirme ve bunları Avrupa Yükseköğretim Alanı içersindeki her hangi bir ülkeye transfer edebilmeyi imkan dahilinde kılan sistemdir.

Bu sistem içinde bir akademi yılında gerekli krediler altmış AKTS şeklinde belirlenilmiştir. Önlisans seviyesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin mezuniyetinde toplam yüz yirmi AKTS elde etmesi gerekiyor (Ulusal Ajans Etkinlik Raporu, 2018: 71).

Türkiye Yükseköğretiminin Küreselleşme Boyutunun Yeterlikler Çerçevesinde İncelenmesi

YÖK, 2004-2005 akademi yılından itibaren Türkiye’deki bütün üniversite mezunlarına diploma verirken bu diplomalara ilaveten diploma eki verilmesini ve bütün derslere AKTS kredisi belirlenmesini sağlamıştır (YÖK, 2018: 39).

b. Diploma Derecesi

Bolonya Süreci’yle birlikte kolayca anlaşılabilir ve birbiriyle kıyaslanması mümkün olan diploma ve derecesi oluşturulmuştur. Böylece değişik kuruluşlarla değişik hizmet sunulması başarılmıştır.

Avrupa Komisyonu kuruluşu olan Ulusal Akademi Tanıma Merkezi (National Academic Recognition Information Centre-NARIC) değişik ülkeye ait diplomanın ve öğrenim müddetinin farklı yerlerde akademi anlamına tanınması ve öğrenci, akademisyen ve araştırmacıların hareketliklerinin kolaylaşmasını sağlamıştır (Ulusal Ajans Uygulama El Kitapları, 2019: 24-25).

c. Akademik Değerlendirme ve Kalite Güvencesi

Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisindeki yükseköğretim sisteminin ve kurumların birbirine benzer şekilde kaliteli hizmet vermeleri ve uyum içerisinde çalışmalarını amaçlayan sistemdir.

Bu manada iç ve dış kalite güvence sisteminin oluşturulmak suretiyle standartları belirleme, sonrasında bunlara göre yükseköğretim kurumunu değerlendirme ana amaçtır. Bu manada YÖK’ün bünyesinde ve üniversite bünyelerinde kalite komisyonu kurularak değişik standardizasyonlarla ilgili çalışmalar başlatılmıştır.

YÖDEK olarak kısaca adlandırılan Yükseköğretim Kuruluşlarında Akademi Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu ve yine ADEK olarak adlandırılan Akademi Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurumu söz konusu kurumlarda kalite eksenli çalışmalar yapmıştır (YÖK, 2018: 47).

Sonuç

Türkiye'nin genç ve enerjik nüfusunun en az yarım yüzyıl süre ile istikrarlı bir düzeyde kalacağı ön görünmektedir. Buradan hareket ile yükseköğretime dönük talebin ilerleyen dönemde devamlı surette artacağı tespitinde bulunulabilir.

Bu durumsa yükseköğretim sistemini daha hareketli hâle getirip dünyanın geri kalanıyla etkileşimsel bir forma kavuşturabilir. Türkiye yükseköğretim sisteminin küreselleşmesinin bölgesel ve yerel çerçevede incelemek mevcut çalışmaları bu yönden değerli hale getirmektedir.

Türkiye'nin akademi anlamında güçlenmesi, küresel ve bölgesel konumuna katkı sunacağı, yükseköğretim düşüncesinin zenginliğine katkı sağlayacağı ve üniversitelerin araştırma ve öğrenim kalite ve kapasitesinin artmasını etkileyeceği için yükseköğretim sisteminin küreselleşmesi mühimdir.

Türkiye yükseköğretiminin küreselleşmesi, üniversitelerin evrensel sahada rekabet gücünü arttıracak ve dolayısı ile kalite anlayışı da beraberinde gelecektir.

Buna ilaveten küreselleşme üniversite kurumlarının diğer üniversiteler ile etkileşimselliğe girmesi, bilgi ve araştırmayı paylaşım ortamlarına dönüştürmesi, böylece içe kapanık yapılarından kurtulmalarını sağlayacak olan en uygun araçlar arasındadır.

Küresel özelliği artan yükseköğretim kurumları toplumsal hoşgörü ve diyalog iklimi yaratacağından yalnızca eğitim politikası bakımından değil, uzun dönemli etki ve sonuçları itibari ile evrensel refah ve barışı destekleme bakımından da kilit rol üstlenecektir.

Bu değerlendirmelerden, Türkiye yükseköğretiminin küreselleşmesinin yalnızca akademi yönünün olmadığı, bunun yanında, kültürel, sportif, sosyal ve siyasal yönünün de olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'de yükseköğretimin küreselleşmesi alanyazını hâlihazırda yeni gelişmekte olan bir süreçtir. Bu çalışmanın amacı söz konusu çerçevede Türkiye'de yükseköğretimin küreselleşmesi sürecini ilgili alanyazın, uygulayıcı, öğrenci, akademi ve yönetsel anlamda daha bütüncül bir bakış açısı ile ele almak ve bu minvalde değerlendirebilmektir.

Sonuç olarak Türkiye'de esasen köklü olan ve gelişim aşamasında bulunarak epeyce ilerleme kaydeden üniversite kurumlarının küreselleşme çabası alanyazınına değişik bir yönelimle destek sunacağından bu çalışmanın kendi alanındaki mevcut eksikliklerin giderilmesini sağlama konusunda işlevsel olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Atik, Kayhan. “XVII. Yüzyıl Osmanlı Aydınlarına Göre İlmiye Teşkilatındaki Çözölmeye İlişkin Tespit ve Teklifler”, Bilig, 14, 2016, s. 31-54.

Bakkal, Ali. Yükseköğretim Kurumlarında Küreselleşme, İstanbul: İdela, 2018.

Balcı, Sezai. “Osmanlı Devleti’nde Modernleşme Girişimlerine Bir Örnek: Lisan Mektebi”, Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 27 (44), 2018, s. 77-98.

Başaran, Türker. Yükseköğretimde Planlama, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2017.

Baykul, Yaşar. “Eğitim Sisteminde Değerlendirme”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 7, 2012, s. 85-94.

Cihan, Ahmet. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yüksek Eğitim, İstanbul: 3f Yayıncılık, 2017.

Çam, Fatma Bağdatlı. “Eğitim Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Antik Yunan Eğitim Kavrayışının Temelleri”, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, Haziran 2016, s. 629-643.

Güdekli, Ayşad, Kılıç, Ziya ve Taner, Memduh Sani. Farabi Değişim Programı El Kitabı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Matbaası, 2018.

Hoştut, Sibel. “Türk Üniversitelerin Paydaş Analizi”, Erciyes İletişim Dergisi Akademia, Cilt 5, Sayı 3, 2018, s. 187-200.

Kırmızıdağ, Nur, Gür, Bekir S., Kurt, Türker ve Boz, Nevel. Yükseköğretimde Sınırötesi Ortaklık Tecrübeleri, Ankara: SFN Yayıncılık, 2017.

Olçay, Gökçen Arkalı ve Bulu, Melih. “Uluslararası Üniversite Sıralama Endekslerinde Türk Üniversitelerinin Yeri”, Yükseköğretim Dergisi, Sayı 6 (2), 2016, s. 95-103.

Özdemir, Serkan ve Karakoç, Mehtap. “Bilgi Ekonomisi Özelinde Üniversitelerde Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi ve Raporlanması”, International Journal of Social Humanities Sciences Research, 5(18), 2020, s. 444-461.

Nordim, William. Üniversitelerde Küreselleşmenin Akademi Yönü, Ankara: Alfa Yayınları, 2020.

Özoğlu, Murat, Gür, Bekir S. ve Coşkun, İpek. Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler, Ankara: SETA Yayınları, 2019.

Ulusal Ajans Etkinlik Raporu, Ankara: Yükseköğretim Kitaplığı, 2018

Ulusal Ajans Uygulama El Kitapları, Ankara: Yükseköğretim Kitaplığı, 2019.

UNESCO, “Yükseköğretimin Yeni Dinamikleri ve Topluluksal Değişim ve Kalkınma İçin Araştırmalar”, SDFP, Cilt 18, Sayı 39, 2018, s. 12-108.

Yılmaz, Devrim Vural. “Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinde Küreselleşme Süreci: Strateji Planlar Üzerinden Bir Değerlendirme”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 2019, s. 1191-1212.

YÖK. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022, Ankara: 2018.

YÖK. Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu 2020-2021, Ankara: 2021.